

*School for Teachers
Училище за учители*

СТРАТЕГИИ ЗА ПРЕПОДАВАНЕ И ПОДКРЕПА НА УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ В КОНТЕКСТА НА ВКЛЮЧАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Радосвета Колчева

Средно училище „Йордан Йовков“ – Русе

Резюме. Авторът посочва в настоящата статия, че в дадена страна трябва да съжителстват няколко модела за интегрирано обучение. Те трябва да са подчинени на цялостната образователна политика и да отговарят на конкретните условия.

Keywords: models for integrated learning; coexist; overall education policy; specific conditions

*Ние не казваме на педагозите: постъпвайте така или иначе;
ние им казваме: изучавайте законите на тези психически явления,
които вие искате да управлявате, и постъпвайте, съобразявайки
се с тези закони и тези обстоятелства, в които вие искате да ги приложите.*

Ушински

Включващото обучение, за разлика от интегрираното, е насочено преди всичко към промяна в общото образование и осигуряване на всеобхватно и балансирано обучение на всички деца. Моделите на интегрираното/включващо обучение са описани от В. Радулов и те дават нова посока на работата с деца и ученици със СОП. Авторът посочва, че в дадена страна трябва да съжителстват няколко модела за интегрирано обучение, които да са подчинени на цялостната образователна политика и да отговарят на конкретните условия. Моделът „интегриране в определена училищна степен“ е по-лесно приложим в сравнение с тоталното интегриране, тъй като след завършване на началния или средния етап в специалното училище детето отива в масовото училище с достигнатото определено равнище на умения за самостоятелен и независим живот. Според „канадския модел“, приложим за различни групи деца със СОП, децата се изпращат от специалното в най-близкото масово училище за пробен период, който може

да продължи от една седмица до една година. При английския модел „Сенко“, който в Англия се ползва с широка популярност, ресурсен учител, наречен „координатор“, подпомага в различни дейности. Тези модели за интегрирано обучение са алтернативни и тяхното познаване е важно за включващото обучение у нас. Понятието СОП (специални образователни потребности) обединява различни групи деца с нарушения в развитието (сензорни, двигателни, емоционално-поведенчески, хиперактивен синдром с дефицит на внимание, интелектуална недостатъчност, нарушения от аутистичния спектър, нарушения на способността за учене, множество увреждания), които варират от много леки до много тежки. Немислимо е осъществяването на включващо обучение без участието на специални педагози или ресурсни учители. Начините на учене на децата са толкова различни, колкото цветовете на дъгата. Изучаването и познаването на стиловете на учене на децата със СОП е ключът към тяхното разбиране с цел прилагане на ефективни подходи в преподаването. Детето е уникално във всеки един етап от своето развитие. За да се помогне на децата със специални образователни потребности да развият потенциалните си възможности за учене, е необходимо да се разкрият техните индивидуални особености, да се знаят техните потребности. С тенденцията училището да се съсредоточава все повече върху индивидуалните особености на учениците (диференциална педагогика), информацията относно стиловете на учене може да помогне на учителя да стане по-чувствителен към различията им. Тя може да послужи като ръководен принцип в проектирането на образованието. Стилът на учене отразява индивидуалните предпочитания към начините за възприемане и преработване на информацията. Стилът на учене се отнася до различията в способността, готовността и предпочитанията към стратегиите за учене.

Стилове на учене (според сетивата)

Слухови ученици – учат чрез слушане. Учат най-добре, когато информацията е представена в аудио формат, в устна форма. Учебни стратегии за такива ученици: групови дискусии и изобщо групови форми на работа; учене по двойки; силен, ясен глас и др.

Зрителни ученици („визуално учащи“) – работят най-добре, когато виждат, наблюдават и разглеждат. Най-ефективно усвояват и запомнят писмена информация, диаграми, картини и символи. Много важни са учебниците и помощните материали, ако са добре илюстрирани. Тези деца мислят в картини (визуално мислещи). Учителите могат да използват цветно кодиране в своите уроци. Учебни стратегии за такива ученици: съставяне на мемокарти; рисуване на символи и картини по дъската; използване на цветни маркери, символи и диаграми, подпомагащи запомнянето; да се използват възможностите на компютъра за онагледяване (презентации).

Кинестетични ученици – учат най-добре (ефективно) чрез движение, имитация и практика. Те обичат да разберат как работят нещата, да разглобяват и

сглобяват, да правят опити. Тези деца често са импулсивни и понякога се описват като хиперактивни. Те могат да се насладят на извършване на различни приложни дейности, свързани с рисуване, апликиране; включване в подвижни и ролеви игри; занимания с ритмика и танци, спорт и др. Учебни стратегии за такива ученици: съставяне на мемокарти; рисуване на символи и картини по дъската; ползване на материални макети; прилагане на технологията на програмираното обучение; контрастни цветове; стремеж към автоматизация на действията; да се използват възможностите на компютъра за онагледяване (презентация); създаване на аудиозаписи, които могат да се ползват от учениците.

Осезателни ученици – учат най-добре чрез тактилни усещания, когато могат да използват своите фини двигателни умения. Учебни стратегии: използване на компютри, интерактивни бели дъски, работа с пъзели, моделиране с глина и пластилин и др. Ако в класа например има деца с хиперактивен синдром и дефицит на внимание, с аутизъм или с емоционално-поведенчески нарушения, е необходимо да се създаде отделно място (кът), където те могат да се отделят за известно време, с цел преодоляване на проблемното поведение в клас и успокоение. Организирането и структурирането на учебното пространство, визуалната подкрепа, разнообразието от дидактични материали са от изключително важно значение при обучението на деца с нарушения от аутистичния спектър, деца с интелектуална недостатъчност (напр. деца със синдром на Даун) и др.

Някои насоки за работа с деца със СОП

Адаптиране на учебното съдържание и програмите съобразно индивидуалните особености на децата. Планиране и пълноценно използване на ресурсите (материалите и средствата) за преподаване. Организиране на учебното пространство така, че да е подходящо за работа с деца със СОП (напр. подреждането на масите и столовете по различен начин с цел да се осигури пълноценно взаимодействие между децата в класната стая). Съобразяване с индивидуалните особености на децата; оценяване на силните и слабите страни на децата в процеса на обучение; стимулиране и поощряване на децата. Изразяване на радост или удоволствие всеки път, когато детето проявява социално приемливо поведение или постига успех. Даване на ясни, кратки и изпълними инструкции. Включване на програми за развитие на социалните умения. Когато в класната стая детето демонстрира нежелано поведение (например прояви на хиперактивност, вербална агресия, негативизъм, отказ да изпълнява инструкции и др.), учителят или терапевтът могат да използват „таен сигнал“ (напр. дума, жест), чрез който да се насочи вниманието на детето към корекция на това поведение и самоконтрол. За справяне с проблемното поведение както при деца с хиперактивен синдром, така и при деца с нарушения от аутистичния спектър и емоционално-поведенчески нарушения, учителите могат да използват следната техника. Докосване на рамото или ръката на уче-

ника като предупредителен невербален сигнал, при който ученикът да коригира неприемливото поведение в класната стая. Проявите на добро поведение винаги трябва да се забелязват и поощряват от учителите. Децата да имат възможност да се изиявят, като се изпитват устно, особено тези, които имат трудности в писането. У нас от различни специалисти (предимно логопеди) се използват специални държачи за моливи, ножици за лява ръка, цветно прозорче за четене, тренажори за писане, адаптирани химикали, четки за пръст, диктофони, увеличителни лупи и др. Всички тези помощни средства могат да са изключително полезни и значително да подобрят процеса на учене при някои деца със специални образователни потребности (трудности в ученето, ДЦП, интелектуална недостатъчност и др.). Желателно е децата по-често да чуват „Ще се справиш“, „Чудесно работиш“, „Ти можеш“. Учителите трябва да избират от разнообразните стратегии за преподаване тези, които отговарят на индивидуалните нужди на всяко дете. Стратегиите за обучение, които са подходящи за академичния напредък на едно дете със специални образователни потребности, могат да бъдат различни за друго дете. При обучението на деца със СОП в масово училище и масова класна стая е трудно прилагането на стандартни програми за обучение, тъй като тези деца имат характерни особености в развитието и специфични индивидуални потребности. Това налага разработването на индивидуални учебни програми/планове, които да отговарят на тези нужди. Индивидуалната учебна програма/план се разработва от екип специалисти и с участието на родителите. Семейството е най-влиятелният фактор от средата в живота на детето. Важно е учителите и специалистите да подкрепят усилията на родителите да отглеждат своите деца със СОП, да бъдат щастливи, да вярват в техния потенциал за учене и реализиране. Тези деца могат да променят нас и света, като ни направят по-мъдри и по-добри.

В нашето училище има 12 деца със СОП. В групата са формирани мотивация за работа и ангажираност според възможностите. Налице са екипност и взаимопомощ при справяне с поставените задачи, разбиране и толерантност към дефицита от знания и умения на различните ученици.

Участвахме с рисунки на тема „Учим, играем и живеем заедно“ в Националния конкурс за ученическо творчество, който се организира от Регионалното управление на образованието – Велико Търново, и община Лясковец. По случай настъпването на пролетта децата изработиха от отпадъчни материали и цветна хартия предмети, с които се включиха в пролетната украса на училището.

При нужда своевременно се обсъждат възникналите проблеми относно поведението и проблемите в ученето с класните ръководители и учителите по отделните учебни дисциплини. Ежедневно се провеждат консултации за справяне с трудностите, които срещат учениците при усвояване на нужните знания и умения. Класните ръководители активно съдействат за повишаване

интереса и мотивираността към процеса на учене в училище. Прилагат се при необходимост подходящи методи и средства за осъществяване на целите във възпитанието и обучението на учениците в групата. С класните ръководители и учители по учебни дисциплини се обсъди оценяването на децата според промените в Закона за предучилищното и училищното образование, както и задълженията на членовете на ЕПЛР за идентифициране силните страни на децата, затрудненията, свързани с развитието, обучението и поведението им.

Системно се информират родителите за принципите и начина, по който се осъществяват обучението и възпитанието на децата. Потребностите се комбинират с индивидуалните възможности на всеки ученик от групата, за да усвои различни умения, като се включва в различни дейности. Родителите получават методична помощ и подкрепа по проблеми, свързани с трудностите на възприемане и възпроизвеждане на учебния материал на децата, поведението им не само в училище, но и на обществени места. Провеждат се консултации и за прилаганите техники на работа, методи, средства и форми на въздействие.

Особено актуална за работата ми с децата със СОП е мисълта на Монтесори: „Аз обучавам децата, а те мен ме учат как да бъдат обучавани“.

STRATEGIES FOR TEACHING AND SUPPORTING STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE EDUCATION

Abstract. The author points out in this article that several models for integrated learning have to coexist in a country. They must be subject to the overall education policy and must meet the specific conditions.

✉ **Ms. Radosveta Kolcheva**
Yordan Yovkov Secondary School
Ruse, Bulgaria
E-mail: y_yovkov_rousse@abv.bg